

הצעה לפיתרון הבגרות בתנ"ך

מועד חורף תשפ"א 2021 (שאלון 1261)

הצעת פיתרון מאת תנוכ"ו – אתר הכנה לבגרות בתנ"ך, www.tanuchu.co.il

פרק ראשון - בראשית

שאלה 1

סעיף א

(1) שרה היא היוזמת את גירוש הגר וישמעאל, הסיבה לגירוש היא ששרה רצתה למנוע מישמעאל לגדול בביתה ולקבל חלק מן הירושה של אברהם: "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני, עם יצחק" (י').

(2) אברהם לא אהב את היוזמה של שרה לגירוש הגר וישמעאל, והדבר היה רע בעיניו: "וירע הדבר מאוד בעיני אברהם על אודות בנו" (י"א).

סעיף ב

(1) בפסוקים י"ד-ט"ו ניתן לראות שאברהם פועל בחוסר אחריות בכך שהוא מגרש את הגר וישמעאל למדבר, לדרך לא ידועה, עם כמות קטנה של מזון ומים, מה שיכול להביא למותם בצמא: "ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר... וישלחה ותלך ותתע במדבר".

(2) הביקורת על תפקודה של הגר כאם מפסוקים ט"ו-ט"ז היא שהגר עוזבת את ישמעאל לבדו, פועלת מתוך ייאוש ולא פועלת בנחישות על מנת להציל את בנה: "ותשלך את הילד תחת אחד השיחים... ותלך ותשב לה מנגד". לדעתי הביקורת אינה מוצדקת משום שלהגר לא היתה אפשרות

לפעול ולעשות יותר במצב בו היתה נתונה. **א**: לדעתי הביקורת אכן מוצדקת, כי היה אפשר לצפות שהגר תדאג לבנה ישמעאל ותנסה להציל אותו או לקרוא לעזרה.

סעיף ג

(1) לפי פסוקים ט"ו-ט"ז, מרוב צער, בכי וייאוש מן המצב הקשה הגר לא היתה מסוגלת להבחין בבאר שהיתה בקרבת מקום.

(2) מלאך ה' פונה אל הגר ומנחם אותה. דברי העידוד של מלאך ה' להגר מעודדים את רוחה ומאפשרים לה להבחין בבאר.

שאלה 2

סעיף א

(1) ראיה לכך שפרעה היה נסער מחלומותיו: "וייקץ פרעה... וייקץ פרעה והנה חלום" ולאחר מכן נאמר: "ותיפעם רוחו", כלומר: לאחר כל חלום פרעה מתעורר משנתו מרוב בהלה ופחד.

(2) פרעה היה נסער מכיוון שלא הבין מה משמעות שני החלומות, ולא הצליח למצוא פיתרון שיניח את דעתו: "ויספר פרעה להם את חלומו ואין פותר אותם לפרעה" (ח').

סעיף ב

(1) ניתן להבין שיוסף מבקש להוכיח לפרעה את סמכותו כפותר חלומות מתוך הנאמר בפסוק כ"ה: "את אשר האלוהים עושה הגיד לפרעה", כלומר, יוסף מציג את עצמו כמי שמסוגל להבין את המסרים של אלוהים לפרעה בחלומו. יוסף חוזר ומדגיש אמירה זו גם בפסוק כ"ח ואומר: "הוא הדבר אשר דיברתי אל פרעה, אשר האלוהים עושה הראה את פרעה".

(2) יוסף רומז לפרעה שהוא עצמו (יוסף) האדם המתאים לנהל את התוכנית הכלכלית שהציע ומדגיש בפני פרעה שלניהול התוכנית צריך למצוא אדם נבון וחכם: "ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם ושיתהו על ארץ מצרים" (ל"ג). מובן מתוך הקשר הדברים שהאיש החכם והנבון הוא האיש שהצליח לפתור את חלומות פרעה, כלומר יוסף.

סעיף ג

(1) אפשר ללמוד שיוסף השתלב היטב בתרבות מצרים לפי המסופר בפסוק מ"ה, הוא מתחתן עם אישה מצרית מהמעמד הגבוה במצרים: "ויתן לו את אסנת בת פוטי פרע כהן און לאישה".

(2) בפסוק נ"ב יוסף מעניק לבנו השני את השם אפרים, המסמל את השפע וההצלחה של יוסף במעמדו החדש במצרים: "כי הפרני אלהים בארץ עניי". מדרש השם של אפרים מלמד על רצונו של יוסף להתחיל בחיים חדשים, מלאי שפעה וברכה, ולשכוח את עברו הקשה.

א: יוסף מעניק לבנו את השם מנשה ואומר: "כי נשני ה' את כל עמלי...", כלומר יוסף אומר שהולדת הילדים גרמה לו לשכוח את כל הסבל שהיה מנת חלקו בעבר, ולהתחיל בחייו החדשים במצרים.

שאלה 3

סעיף א

(1) במפגש הראשון, יוסף מאיים שיאסור את כל האחים בבית הסוהר, ואחד מהם יחזור לביתם להביא למצרים את אחיהם הקטן. לאחר שלושה ימים אומר יוסף שישאיר רק אחד בבית הסוהר, וכל שאר האחים יחזרו לביתם להביא אוכל למשפחתם, ואז יביאו אליו את האח הקטן למצרים.

(2) בפסוק י"ח יוסף אומר: "את האלוהים אני ירא". מדברים אלה ניתן להבין שיוסף פוחד מעונש אלוהי על יחסו האכזר לאחים ולכן חוזר בו מכוונתו לאסור את כולם.

סעיף ב

(1) לפי דברי הרמב"ן, יוסף הכיר את אחיו משום שציפה לבואם, הוא ידע שיבואו לחפש אוכל בגלל הרעב בארץ כנען ולכן זיהה אותם כשהגיעו. לעומת זאת אחי יוסף כלל לא ציפו שהנער הקטן שמכרו כעבד יהיה שליט במצרים ולכן לא עלה כלל על דעתם שזהו יוסף.

(2) בפרק ל"ז (ט"ז-כ') מסופר שיוסף האח הצעיר מגיע בשליחות אביו לתת אוכל לאחים, הוא נמצא בעמדת חולשה ומחפש את אחיו שרואים אותו, לועגים לו בינם לבין עצמם ול=זוממים לפגוע בו. לעומת זאת בפרק מ"ב (ז'-ט') התהפכו היוצרות, יוסף הוא זה שנמצא בעמדת כוח למול אחיו, אשר חוששים לגורלם מול השליט המצרי.

סעיף ג

(1) בפרק ל"ז (כ"ג-כ"ה) מסופר שהאחים משליכים את יוסף לבור ולאחר מכן מוכרים אותו. הפרט החדש שנמסר בפרק מ"ב (כ"א-כ"ב) הוא שיוסף מתחנן לעזרה בפני אחיו, אך הם מתעלמים מתחינותיו: "אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו, ולא שמענו".

(2) פרט זה מוזכר בפרק מ"ב כדי להעצים את החשש של אחי יוסף מפני נקמתו על היחס האכזרי שלהם כלפיו בעבר. לכן מודגש דוקא בפרק מ"ב שיוסף התחנן לאחיו והם התעלמו ממנו, כך מודגש שכעת הם חוששים לגורלם בגלל האכזריות שהפגינו כלפיו.

פרק שני – שמות

שאלה 4

סעיף א

(1) ההנחיה של ה' למשה היא ללכת בכיוון ההפוך מהמצופה. מטרת ההנחיה היא לגרום לפרעה לחשוב שבני ישראל התבלבלו והם טועים בדרך, והוא יכול כעת לצאת לרדוף אחריהם ולהחזירם לעבדות במצרים.

(2) לפי פסוק כ"ה המטרה הושגה, פרעה אכן יצא לרדוף אחרי בני ישראל ונתקל בכוחו הגדול של אלוהי ישראל כפי שהוסבר בפסוק ד': "וידעו מצרים כי אני ה'".

סעיף ב

(1) השאלה של ראבי"ע היא מדוע בני ישראל כל כך חוששים מן המצרים? הרי הם עם גדול ורב והם יכולים להילחם בהם! ראבי"ע עונה, שלבני ישראל היתה עדיין מנטליות של עבדים ביחס למצרים, שהרי זמן קצר לפני כן המצרים היו אדונים שלהם והעבידו אותם בעבודת פרך במצרים. קשה לעבד להתמרד ולהילחם מול אדוניו.

(2) אפשר לבסס את דברי ראבי"ע על האמור בפסוק י"ב: "זה הדבר אשר דיברנו אליך במצרים, חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבוד את מצרים ממותנו במדבר", כלומר, כשמשה מגיע ומסביר לבני ישראל שהם הולכים לצאת ממצרים, הם מעדיפים להמשיך במצבם הנוכחי כעבדים, במצב אליו הם התרגלו, ולא לצאת להרפתקאות מסוכנות מול המצרים.

סעיף ג

(1) בפסוקים י"ג-י"ד המילים מהשורש י.ר.א. ור.א.ה מלמדות על מצב הרוח הקשה שבו נתונים בני ישראל, הם רואים את הצבא המצרי מתקרב ומתמלאים פחד וחשש מפני המצרים: "ויראו מאוד ויצעקו אל ה'...". לעומת זאת, בפסוקים ל"א-ל"ב בני ישראל רואים את המצרים מתים, הם רואים את ה' מסייע להם ויראים מפניו, ולא מן המצרים, כך שממצב של פחד וחשש הם מגיעים למצב של ביטחון ושמחה: וירא ישראל את היד הגדולה... ויראו העם את ה'...". כלומר, בני ישראל עוברים שינוי ממצב של פחד וייאוש למצב נפשי של הודיה לה' ושמחה.

(2) בפסוקים כ"ו-ל' בני ישראל רואים את המצרים, שמהם חששו, טובעים בים: "ומצרים נסים לקראתו וינער ה' את המצרים בתוך הים" (כ"ז). מראה זה של המצרים מסייע לבני ישראל לצאת מן התפיסה שלהם את עצמם כעבדים של מצרים, ולהתחיל להתייחס לעצמם כבני חורין, וכעם חופשי.

שאלה 5

סעיף א

(1) התחייבות ה' כלפי העם: "הנני גורש מפניך את האמורי והכנעני והחתי והפריזי והחוי והיבוסיי" (י"א) כלומר ה' מתחייב שיעזור לבני ישראל לנצח את מתנגדיהם כשיגיעו לארץ כנען.

(2) ההתחייבות הנדרשת מן העם היא להיות נאמנים לה', לא לכרות ברית עם יושבי ארץ כנען ולא לעבוד את אלילי העמים האחרים: "השמר לך פן תכרות ברית ליושב הארץ...".

סעיף ב

(1) התכונות בפסוקים ו'ז' מוזכרות בתפילות הנאמרות בימים אלו מכיוון שאלו "מידות הרחמים" של האל, ובימים אלו יש המתפללים לרחמי האל. סיבה נוספת היא שלדעת חלק מהפרשנים דברי ה' למשה ובהם תיאור מידות הרחמים נאמרו למשה בתאריך י' בתשרי כלומר ביום הכיפורים, שבו סלח ה' לבני ישראל חטא העגל.

(2) בפסוק ט' משה מבקש מה' שיסלח לבני ישראל על חטאם: "וסלחת לעוונינו ולחטאתנו ונחלתנו". בקשה זו באה דוקא לאחר הצגת י"ג המידות של ה' שלפיהן משה יכול להבין שה' מוכן לסלוח לעם.

סעיף ג

(1) האומן מיכאלאנג'לו הבין את הפועל "קרן" כך שלמשה צמחו קרניים ולכן פסיל את משה כשעל ראשו קרניים קצרות. ראב"ע פירש שהכוונה בביטוי "קרן עור פניו" היא שפניו של משה היו הקרינו כבוד רב, זהרו והאירו.

(2) בפסוק כ"ט מסופר שכאשר משה ירד מהר סיני, אהרן ובני ישראל פחדו להתקרב אליו: "וירא אהרן וכל בני ישראל את משה... וייראו מגשת אליו" כלומר, משה היה כל כך "מואר" ומקרין כבוד עד כדי כך שבני אדם רגילים פחדו להיות בקרבתו.

פרק שלישי – נושאי הבחירה

שיבת ציון – שאלה 6

סעיף א

(1) האירוע ההיסטורי הנרמז במזמור הוא הצהרת כורש (538 לפני-הספירה), בפסוק: "בשוב ה' את שיבת ציון", הביטוי "שיבת ציון" מסמל את החזרה לציון ולירושלים לאחר הצהרת כורש.

(2) שתי הראיות לתקופות בצורת שהיו בארץ: הביטויים "הלך ילך ובכה נושא משך הזרע" ו"הזורעים בדמעה" המתארים את הקושי לגדל גידולים חקלאיים בארץ, ואת הדאגה של החקלאי בשעת הזריעה.

סעיף ב

(1) הביטוי "היינו כחולמים" מתאר את הציפיה והשאיפה של גולי בבל לחזור לארצם, לשוב לציון ולירושלים ולבנות מחדש את ביתם הלאומי בארץ, ואת השמחה וההתרגשות הגדולה שלהם כאשר קיבלו רשות מכורש לחזור לארץ, כמו חלום שהתגשם.

(2) לפי פסוק ב' הסיבה לשמחה היא החזרה לארץ בתקופת "שיבת ציון" והראיה של כל העמים את החסדים והדאגה של ה' לעמו. לפי פסוק ג' הסיבה לשמחה היא התודה לה' על כך שהציל את העם ועזר להם לחזור לציון.

סעיף ג

פסוק זה נכתב על הפרוכת של ארון הקבורה של חוזה המדינה מכיוון שהוא מתאר את הפעילות הקשה של הרצל והניסיונות שלו לפעול למען ההתיישבות בארץ ישראל ולסייע לעמו להקים מדינה, שנעשו מתוך דאגה רבה וקשיים גדולים. הרעיון המובע בפסוק הוא שעבודה קשה ומאומצת, מביאה בסופו של דבר לתוצאות: "הזורעים בדמעה – ברינה יקצורו".

נביא ונבואה – שאלה 7

סעיף א

(1) הדרישות שהעם נדרש הן להיטיב ולשפר את מעשיהם, להפסיק להאמין לנביאי השקר, ולהתנהג בצורה מוסרית.

(2) התפיסה שרווחה בעם היא האמונה שיש להם "חסינות" בגלל שהמקדש מגן עליהם ושום דבר רע לא יכול לקרות להם: "היכל ה', היכל ה', היכל ה' המה".

סעיף ב'

(1) האירועים שהנביא מזכיר הם חורבן המשכן הראשון שהיה בשילה, חורבן ממלכת ישראל (גלות 10 השבטים). אירועים אלה מוכיחים שלעם ישראל אין "חסינות" וגורלם תלוי במעשיהם, כמו שבעבר היה חורבן כך יכול להיות גם בעתיד.

(2) לפי פסוקים ג'ז' נראה שדברי הפורענות של ירמיהו ניתנים לשינוי ותלויים במעשי העם בלבד: "היטיבו דרכיכם ומעלליכם ואשכנה אתכם במקום הזה" כלומר אם הם ישנו את התנהגותם אז הפורענות יכולה להתבטל.

סעיף ג

לנביא ירמיהו יש תפקיד כפול. מצד אחד, הוא שליח האל לעם ישראל ותפקידו למסור לעם את דבר ה', גם כשמדובר בנבואות פורענות ותוכחה. מצד דני, תפקיד הנביא הוא להתפלל בעד העם, להתחנן בפני ה' שישלח להם, ולכן ה' אומר לו "אל תתפלל בעד העם ואל תשא בעדם רינה", כלומר, באופן רגיל זה מה שירמיהו היה עושה כחלק מפקידו.

חוק וחברה – שאלה 8

סעיף א

מטרת הזכרת ה' בפסוק י"ג – להבטיח ברכה למי שיקיים את החוק. מטרת הזכרת ה' בפסוק ט"ו – להזהיר את העם שלא יעברו על החוק מחשש מפני עונש מה'.

סעיף ב

בדברים כ"ד, ט"ז מופיע עיקרון "הגמול האישי": איש בחטאו יומתו" לפי עיקרון זה כל אדם מקבל גמול, שכר או עונש, בהתאם להתנהגותו האישית בלבד. עיקרון זה עולה בקנה אחד עם המתואר בספר יחזקאל פרק י"ח: "הנפש החוטאת היא תמות", ושונה מעיקרון "הגמול לדורות" המתואר בספר שמות פרק כ': "פוקד עוון אבות על שלישים ועל רבעים..." לפי עיקרון זה אדם מקבל שכר או עונש גם לפי ההתנהגות של אבותיו.

סעיף ג'

(1) בפסוקים יי-ט"ו המחוקק פונה לאנשים במעמד כלכלי גבוה יחסית, שמלווים כסף לעניים. מטרת החוק היא להגן על הלווים מפני עושק וניצול. בפסוקים י"ז-כ"ב המחוקק פונה לחקלאים בעלי הקרקעות, מטרת החוק היא להגן על השכבות החלשות בחברה, הגר היתום האלמנה והלוי.

(2) יציאת מצרים מוזכרת בפסוקים אלה משתי סיבות. הסיבה האחת היא לפנות אל מצפון העם, במטרה לגרום לאנשים לקיים את החוק לאחר שייזכרו במה שעבר על אבותיהם בתקופת העבדות הקשה במצרים. הסיבה השנייה היא להזהיר את העם, כלומר להזכיר לעם כמו שה' פדה אתכם ממצרים כך הוא יכול לגרום לכם לצאת לגלות.

מזמורי תהילים – שאלה 9

סעיף א

(1) שלוש הפעולות שהצדיק אינו עושה: לא הולך בעצת רשעים, לא עומד בדרך חטאים, ולא יושב במושב לצים. הפעולה שהצדיק כן עושה: הוגה בתורה יומם ולילה ומתאמץ לקיים את דבר ה'.

(2) המאפיין החשוב של הצדיק הוא יציבות. הצדיק אינו מתפתה ללכת בדרך של הרשעים מסוגים שונים אשר מקיפים אותו. הוא שתול כעץ על פלגי מים, שורשיו נטועים באדמה ודרכו ישירה וקבועה.

סעיף ב

(1) גורלו האישי של הצדיק: "עץ שתול על פלגי מים" לפי דימוי זה הצדיק יזכה לחיים מאושרים, שפע והצלחה.

(2) הדימוי של גורל הרשעים: "כמוץ אשר תדפנו רוח" כלומר הרשעים הם בני חלוף, נתונים לתהפוכות בחיים וסובלים מחוסר יציבות (ה"מוץ" הוא הקליפה של גרעין החיטה, הפסולת שלא מיועדת למאכל אדם).

סעיף ג

(1) הרשעים מתוארים בלשון רבים כקבוצה: "עצת רשעים", "דרך חטאים", "מושב לצים".

(2) בפסוקים ה'ו' מתאר הכותב את גורל הרשעים: "לא יקומו רשעים במשפט" כלומר שום הצדקה לא תתקבל כסיבה מוצדקת למעשיהם הרעים, והם יתנו את הדין וייענשו על רשעתם: "דרך רשעים תאבד".

ספרות החוכמה: הרהורים על החיים – שאלה 10

סעיף א

איוב מביע רצון שמועדים אלה יתבטלו: "יאבד יום איולד בו והלילה אמר הורה גבר" (ג'), איוב מביע צער על חייו והיה מעדיף כלל לא להיוולד.

איוב מבקש שחושך ואפלה ישררו ביום ובלילה האלה: "היום ההוא יהי חושך.. הלילה ההוא יקחהו אופל" (ד', ו'), איוב היה מעדיף שאת היום הזה יכסו עננים רבים, שהיום לא יהיה חלק מימות השנה.

איוב מזמין כוחות לא אנושיים למימוש הקללות: "יקבוהו אוררי יום, העתידים עורר לויתן" (ח'), איוב מזמין קוסמים ומכשפים לקלל את יום היוולדו.

סעיף ב'

טענה ראשונה – "כי עתה שכבתי ואשקט, ישנתי אז ינוח ליי" (י"ג), היתרון של המוות הוא שאפשר לנוח מכל הבעיות שיש בחיים, אין סבל ואין שום כאב. רק מי שחי סובל.

טענה שניה – "קטן וגדול שם הוא, ועבד חופשי מאדוניו" (י"ט), היתרון של המוות הוא שכולם שווים. רק מי שחי יכול לסבול מאי שוויון ואילו במוות העני שווה לעשיר, והאדם הפשוט שווה למלך.

סעיף ג

בפרק ב' פסוק י' טען איוב שצריך לקבל את הדברים הרעים בחיים ואת הצרות והייסורים כפי שמקבלים את הדברים הטובים. לעומת זאת בפרק ג', פסוק כ' איוב לא משלים עם גורלו אלא מתלונן על מה שקורה בעולם: למה ה' גורם לבני אדם סבל וייסורים ומשאיר את הסובלים בחיים? "למה יתן לעמל אור, וחיים למרי נפש?".

פרק רביעי – קטע להבנה ולניתוח

שאלה 11

סעיף א

(1) בפסוקים א'-ז' אלישע מסייע לאישה האלמנה ובדרך נס הוא דואג לה למילוי הכלים בשמן כדי שתוכל למכור את השמן ולהתפרנס.

(2) בפסוקים ח'-י"א מסופר שהאישה דואגת לאלישע למקום מגורים, ומסדרת לו בביתה מקום לישון.

סעיף ב

בפסוקים ב'-ד' מתואר השפע הלא צפוי של השמן, כל הכלים בבית האישה מתמלאים שמן בדרך נס: "שאלו לך כלים... אל תמעיטי... ויצקת על כל הכלים האלה".

בפסוק ו' מתואר הנס בכך שהשמן הפסיק לזרום בדיוק ברגע המתאים בדיוק שנגמרו הכלים למילוי: "ותאמר אל בנה הגישה אלי עוד כלי ויאמר אליה אין עוד כלי".

סעיף ג

(1) התואר "גדולה" בספר מלכים משמש לתיאור האישה כאישה עשירה, לפי המסופר בספר שמואל א' (כ"ה, ב'): "והאיש גדול מאוד ולו צאן שלושת אלפים ואלף עיזים..". כלומר אדם בעל רכוש רב.

(2) מהביטוי "בתוך עמי אנוכי יושבת" אפשר להבין שהאישה חיה בקרב עמה במעמד חברתי רגיל ופשוט.

סעיף ד

בפסוק ט"ז האישה אומרת לאלישע: "אל תכזב בשפחתך". מדברים אלה אפשר להבין שהיא לא רצתה לבקש מאלישע דבר משום שלא האמינה שדבריו יכולים להתגשם והעדיפה לא לבקש, כדי לא להתאכזב.

* התשובות נכתבו בקצרה ובתמצות *

** ייתכנו תשובות נוספות לשאלות ** *

ב ה צ ל ח ה !